

ԿԱՐՃԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ

«արտաքին առևտրային հաշվեկշռի տևական ակտիվ սալդոն բարորություն է գերմանական ժողովրդական տնտեսության համար»

ԱՆԴՐԱ ԳԵՐԲԵՐ, ՄԱՐԿՈՒՍ ՇՈՒՅԵՐ
Մարտ, 2018

- Սխալվում է նա, ով կարծում է, թե արտաքին առևտրային հաշվեկշռի տևական բարձր ակտիվ սալդոն տնտեսության հաջող զարգացման արտահայտություն է: Հակառակը՝ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի տևական բարձր ակտիվ սալդոն ազդանշան է մակրոտնտեսական թյուր զարգացումներ ու հակազդում ուժեղ և տևական աճի ու բարեկեցության գործընացին:
- Ներքին էկոնոմիկան քաղաքական շրջանների կողմից պետք է արժանանա առնվազն ոչ պակաս ուշադրության, քան արտահանման տնտեսությունը:
- Արտահանմամբ կողմնորոշվածության շրջանակում ձեռք բերված աճի ու բարեկեցության շահույթներից երկրի ներսում օգտվում են բնակչության ոչ լայն շրջանները::

■ Երեւան

Ներկայումս Ա՛ Գերմանիայում, Ա՛ արտասահմանում բանավեճեր են ընթանում գերմանական արտաքին առևտրային հաշվեկշռի տևական բարձր ակտիվ սալդոյի շուրջ (վերջին երեք տարիներին արտաքին առևտրային հաշվեկշռի տևական ակտիվ սալդոն, իսկ ավելի ճիշտ՝ արտահանման և ներմուծման հաշվեկշռի շահույթը միջին հաշվով կազմել է համախառն ներքին արտադրանքի՝ ՀՆԱ-ի 8 տոկոսից ավելին): Գերմանիայում արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոն գերազանցապես ոգևորությամբ գնահատվում է որպես տնտեսական հզորության և տնտեսական հաջողության դրսևորում: Պնդում են, որ դրանում արտացոլվում է ոչ միայն գերմանական արդյունաբերական ձեռնարկությունների, այլ ամբողջ ժողովրդական տնտեսության բարձր արդյունավետությունը և մրցունակությունը: Այդ իսկ պատճառով մերժվում է գերմանական արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոյի քննադատությունը, որը գնալով ավելի բարձր է հնչում հատկապես արտասահմանից: Հակառակը՝ ասում են, թե կարևոր է շարունակել ուժեղացնել կողմնորոշվածությունն արտահանմամբ, ընդ որում՝ ինչպես երկրի ներսում, այնպես էլ արտասահմանում, քանի որ միայն արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոյի միջոցով է, որ կարելի է հասնել բարձր աճի, զբաղվածության և բարեկեցության: Արդյո՞ք սա իսկապես հիմնավոր փաստարկում է:

**ԱՐՏԱՀԱՆՄԱՆ ԷԿՈՆՈՄԻԿԱՆ
ԱՄԲՈՂՋ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԻԱՅՆ ՄԻ ՄԱՍՆ Է**

Գերմանիան արդեն վաղուց ներգրավված է միջազգային ապրանքային առևտրին: Սա, օրինակ, արտահայտվում է այլ համեմատաբար խոշոր ժողովրդական տնտեսությունների համեմատ արտահանման բարձր քվոտայում (արտահանումների գումարը ՀՆԱ-ի հետ հարաբերակցությունում), որը կազմում է գրեթե 50 տոկոս, կամ նաև արտաքին առևտրի բարձր քվոտայում (արտահանումների և ներմուծումների գումարը ՀՆԱ-ի հետ հարաբերակցությունում), որը կազմում է 70 տոկոսից ավելին,

այսինքն՝ լայն «բացվածության» մեջ: Օգտագործելով արտասահմանում սպառման համեմատաբար խոշոր շուկաների մատչելիությունը՝ գերմանական ձեռնարկությունները կարողանում են մասնագիտացման և արդյունավետության տեսանկյունից զգալի առավելություն ստանալ: Այստեղից մակրոտնտեսական մակարդակում արտադրողականությունից և աճից զգալի շահույթ է առաջանում: Այդ իսկ պատճառով մասնակցությունը աշխատանքի միջազգային բաժանմանը նպաստում է երկրի ներսում մակրոտնտեսական բարեկեցության բարձրացմանը:

Այդուհանդերձ արտահանման բարձր քվոտայից չի կարելի եզրակացնել, թե Գերմանիայում բարեկեցության շուրջ 50 տոկոսը ստեղծվում է արտահանման միջոցով, քանի որ այդ ոչ իսկական քվոտայի շրջանակում շրջանառության որոշակի ծավալ (թվերով արտահայտված արտահանումները) կապում են արժեքի ստեղծման որոշակի ծավալի հետ (ՀՆԱ-ն հայտարարում), իսկ սա մոլորեցնող ու անիմաստ բան է: Ավելի ճիշտ և արտահայտիչ են իսկական քվոտաները, օրինակ՝ արտահանման բաժինը մակրոտնտեսական վերջնական պահանջարկում (երկրի ներսում սպառումը և ներդրումները գումարած արտահանումները) կամ նաև արտահանման արժեքի ստեղծման իսկական քվոտաները (եկրկրի ներսում արտահանման արժեքի ստեղծումը ՀՆԱ-ի հետ հարաբերակցությունում): Այդ իսկական քվոտաները Գերմանիայում 30 տոկոսից մի քիչ ավել են կամ պակաս: Սա ցույց է տալիս, որ արտահանման էկոնոմիկան գերմանական ժողովրդական տնտեսության կարևոր մաս է կազմում (յուրաքանչյուր չորրորդ աշխատատեղը կախված է արտահանումից), սակայն ներքին էկոնոմիկան շատ ավելի մեծ նշանակություն ունի մակրոտնտեսական արտադրության, եկամուտների առաջացման ու բարեկեցության զարգացման համար (չորս աշխատատեղերից երեքը կախված են ներքին էկոնոմիկայից): Հետևաբար ներքին էկոնոմիկան քաղաքական շրջանների կողմից պետք է արժանանա առավել ոչ պակաս ուշադրության, քան արտահանման տնտեսությունը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵԿՇՈՒԻ ԲԱՐՁՐ ԱԿՏԻՎ ՍԱԼԴՈՆ ՈՒԺԵՂ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ԵՐԱՇԽԻՔ ՉԷ

Բանավեճի և քննադատության կիզակետում գտնվող արտաքին առևտրային հաշվեկշռի տևական բարձր ակտիվ սալդոն (տարբերությունը արտահանումների և ներմուծումների միջև) Գերմանիայում հաճախակի արդարացվում է այն բանով, թե իբր մակրոտնտեսական աճի բարձր տոկոսների կարեւոր է հասնել միայն դրանց շնորհիվ: Եթե արտահանումն ավելի շատ է աճում, քան ներմուծումը, ապա դա հանգեցնում է ՀՆԱ-ի աճին, այդ դեպքում արտաքին առևտուրը դրականորեն նպաստում է մակրոտնտեսական աճին: Գերմանիան վերջին տարիներին անընդհատ կարողացել է ունենալ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր և աճող ակտիվ սալդո, ինչի հետևանքով արտաքին առևտուրը կարողացել է նաև նպաստել բարձր դրական աճին: Այսպես՝ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի ակտիվ սալդոն, օրինակ, 1999 ու 2007 թվականների միջև Գերմանիայում մակրոտնտեսական աճի մոտ կեսի պատճառն է հանդիսացել:

Բայց արտահանման հաջողությունների հետ կապված էյֆորիան չպետք է մոռանալ տա, որ անցյալում Գերմանիայի մակրոտնտեսական աճը, չնայած արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր և աճող ակտիվ սալդոյին, հաճախ բավականին թույլ է եղել՝ նաև այլ երկրների հետ համեմատած: Եվրոպայի ներսում Գերմանիան 2000 ու 2005 թվականների միջև նույնիսկ վերջինն էր տնտեսական աճի տեսանկյունից: Ու նաև ֆինանսատնտեսական ձգնաժամից հետո աճը Գերմանիայում առանձնապես մեծ չէ՝ անգամ սեփական պատմական չափորոշիչների կիրառման դեպքում և չնայած ծայրահեղ ցածր տոկոսների մակարդակին ու մասնավոր և հանրային սպառման որոշակի աշխուժացմանը: Թույլ մակրոտնտեսական զարգացումը հետևանք է այն բանի, որ ներքին էկոնոմիկան չկարող էր նպաստում աճին: Արտաքին առևտրից եկող աճի ազդակները ակնհայտորեն չեն կարող հավասարակշռել ներքին սպառումից և ներքին ներդրումներից եկող չնչին ազդակները: Սա զարմանալի

չէ՝ հաշվի առնելով ներքին պահանջարկի մեծ նշանակությունը մակրոտնտեսական զարգացման համար: Հետևաբար միակողմանի կողմնորոշվածությունն արտահանմամբ չի ապահովում տնտեսության ուժեղ աճ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵԿՇՈՒԻ ԲԱՐՁՐ ԱԿՏԻՎ ՍԱԼԴՈՆ ՉԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ԼԱՅՆՈՐԵՆ ԲԱՇԽՎԱԾ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅԱՆ ՇԱՅՈՒՅՑ

Արտահանմամբ կողմնորոշվածության շրջանակում ձեռք բերված աճի ու բարեկեցության շահույթներից երկրի ներսում օգտվում են բնակչության ոչ լայն շրջանները: Մինչ շահույթից ստացվող եկամուտները մեծ աճ են ունեցել, աշխատավարձերը Գերմանիայում վերջին տասնամյակներում պակաս չափով են բարձրացել, քան կբխեր «աշխատավարձի ոսկի կանոնից» (աշխատանքի արտադրողականության միջնաժամկետ աճ գումարած նպատակային սղաճի տոկոսներ), և ինչպես որ անհրաժեշտ կլիներ Եվրոպական արժույթային միության ներսում իրականացվող կայունության քաղաքականության տեսանկյունից: Բայց դրա փոխարեն եվրոյի գոտու մյուս անդամ երկրների համեմատ անփոփոխ մնացող կամ միայն թեթևակի աճող աշխատավարձի միավորի ծախքերը գների տեսանկյունից բարձրացրել են գերմանական արտահանման մրցուկանությունը և դրանով խթանել դրանց սպառումը և արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոյի առաջացումը: Դրան նպաստել է անդամությունը եվրոյի գոտում, որը գերմանական ժողովրդական տնտեսությունը պաշտպանել է ուժեղ ռևալվացիայից: Բացի դրանից աշխատավարձերի աճի զսպումը թուլացրել է սպառման և ներդրումների պահանջարկը և դրանով նաև ներմուծումը: Եվ իրոք, Գերմանիայում 2000 թվականից սկսած մյուս երկրների համեմատ ներմուծման միջինից ցածր աճ է արձանագրվում: Այդ իսկ պատճառով Գերմանիայի արտաքին առևտրային հաշվեկշռի ակտիվ սալդոն մի զգալի մասով կարելի է մեկնաբանել որպես ներմուծման դեֆիցիտ, ինչը եկամուտների և կարողության բաշխման գնալով մեծացող

■ Երեւան

անհավասարության հայելապատկերն է Գերմանիայում, քանի որ դրա պատճառով մեծանում է խնայողության քվոտան և նվազում սպառման քվոտան: Արդի էմպիրիկ ուսումնասիրությունները նույնպես ցույց են տալիս, որ եկամուտների և կարողության բաշխման գնալով մեծացող անհավասարությունը խոչընդոտել է Գերմանիայում տնտեսության ավելի ուժեղ և հավասարակշռված զարգացումը:

**ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԵ-
ԿՇՈՒ ԲԱՐՁՐ ԱԿՏԻՎ ՍԱԼՂՈՆ ՉԻ
ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՏԵՎ-
ԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ**

Արտաքին առևտրային հաշվեկշռի մշտապես բարձր ակտիվ սալդոն նույնպես տնտեսության տևական զարգացման երաշխիք չէ: Բանն այն է, որ երկրի ներսում արտաքին առևտրային հաշվեկշռի ակտիվ սալդոյի դիմաց անխուսափելիորեն ունենում ենք արտասահմանի պասիվ առևտրային հաշվեկշիռ: Մինչ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի ակտիվ սալդոն զուգակցվում է կապիտալի արտահանմամբ (պահանջների և կարողության ստեղծում արտասահմանի հանդեպ), պասիվ առևտրային հաշվեկշիռը կապված է կապիտալի ներմուծման հետ (պարտավորությունների և պարտքերի առաջացում արտասահմանի հանդեպ):

Այսպիսով՝ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի մշտապես բարձր ակտիվ սալդոները Գերմանիայում և դրանց զուգահեռ առաջացող աճի ազդակները հիմնված են պարտքեր վերցնելու արտասահմանի պատրաստակամության վրա: Արտասահմանն ունեցած միջոցներից ավել է ծախսում, մինչդեռ Գերմանիան ունեցած միջոցներից պակաս է ծախսում:

Սակայն, ինչպես վերջերս ցույց է տվել զարգացումը եվրոյի գոտում, այդ արտաքին տնտեսական անհավասարակշռությունը վաղ թե ուշ հանգեցնում է արտասահմանում պարտքերի մեջ խրված լինելու հետ կապված ձգնաժամի: Սա անդրադառնում է նաև Գերմանիայի վրա. մի կողմից կոնյունկտուրայի տեսանկյունից արտահանումից տնտեսության

մեծ կախվածության պատճառով (համաշխարհային կոնյունկտուրայի փլուզման դեպքում արտադրությունը մեծ անկում է ապրում), մյուս կողմից ֆինանսապես՝ պարտատերերի նետտո դիրքի պատճառով (պարտքերի մեջ խրված լինելու հետ կապված ձգնաժամի ընթացքում կապիտալի արտահանման միջոցով առաջացած արտասահմանյան կարողության մի մասը արժեքի կորուստների և դուրսգրումների պատճառով կորչում է): Այս ֆոնին չի կարող համոզեցուցիչ լինել նաև այն փաստարկը, թե իբր արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոն և կապիտալի արտահանումը դեմոգրաֆիական զարգացման տեսանկյունից ծերության ապահովման համար խելացի ռազմավարություն են:

**ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒ-
ՆՈՒՄ ԿՈՂՄՆՈՐՈՇՎԵԼ ՈՉ ԹԵ
ԱՐՏԱՀԱՆՄԱՄԲ, ԱՅԼ ԲԱՐԵՎԵՑՈՒ-
ԹՅԱՄԲ**

Այսպիսով՝ Գերմանիան բազմաթիվ պատճառներով շատ է շահագրգռված կրճատելու իր արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոն և ունենալու ավելի հավասարակշռված տնտեսական զարգացում, ընդ որում ոչ վերջին հերթին նաև եվրոյի հաջողությանը նպաստելու համար: Եթե Եվրոպական արժույթային միությունը պետք է պահպանի իր գոյությունը, ապա անհրաժեշտ է իրականացնել արժույթային ամբողջ տարածքի պահանջներին ուղղված քաղաքականություն, և դա Գերմանիայում պահանջում է ամենից առաջ աշխատավարձերի ավելի մեծ բարձրացում և ներքին պահանջարկի աճ՝ եվրոյի գոտում, բայց նաև ամբողջ աշխարհում տնտեսական անհավասարակշռությունները կրճատելու համար: Եվրոպական Միության պահանջները ևս նախատեսում են արտահանման և ներմուծման հաշվեկշռի շահույթ, որի սահմանային մեծություն պետք է կազմի ՀՆԱ-ի +6 տոկոս. չի կարելի, որ այս մեծությունը տևականորեն գերազանցվի, եթե չպետք է վտանգվի տնտեսական համակարգի կայունությունը: Այդուհանդերձ այս սահմանային մեծությունը համեմայն դեպս չափից բարձ է թվում և ոչ այնքան կոնսիստենտ ՀՆԱ-ի -4 տոկոսը կազմող այն սահմանային մեծության ֆոնին,

որը գործում է արտահանման և ներմուծման հաշվեկշռի դեֆիցիտների համար:

Միակողմանիորեն արտահանմամբ կողմնորոշվելու փոխարեն ապագայում տնտեսական քաղաքականությունում անհրաժեշտ կլինի բազմապլանային կողմնորոշվածություն բարեկեցությամբ: Այն պնդումը, թե իբր արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդոն շուկայական գործընթացների արդյունք է, և քաղաքականությունը չի կարող ազդել դրա վրա, համոզեցուցիչ չէ: Բանն այն է, որ տնտեսական քաղաքականության շրջանակային պայմանները և միջոցառումները մշտապես ազդում են անհատական դերակատարների ապակենտրոնացված որոշումների վրա: Աշխատավարձի և աշխատանքի շուկայի քաղաքականությունը, հարկային, կենսաթոշակային, ֆիսկալ և բաշխման քաղաքականությունը, ինչպես նաև արդյունաբերության և ծառայությունների ոլորտի քաղաքականությունը կարող են այնպես ձևակերտվել, որ հաջողվի ունենալ արտաքին առևտրային հաշվեկշռի բարձր ակտիվ սալդո և էկոնոմիկայի ու բարեկեցության ավելի մեծ ու տևական զարգացում, որին հավասար չափով կմասնակցեն բնակչության բոլոր խմբերը:

Հեղինակների մասին

Դոկտոր Անդրա Գերբերը Ֆրիդրիխ Էբերտի անվան հիմնադրամի տնտեսական և սոցիալական քաղաքականության բաժնի ղեկավարն է:

Մարկուս Շռայերը Ֆրիդրիխ Էբերտի անվան հիմնադրամի տնտեսական և սոցիալական քաղաքականության բաժնի փորձագետ է:

Հրապարակողի մասին

Ֆրիդրիխ Էբերտ Հիմնադրամ / Հայաստանյան գրասենյակ
Մոսկովյան փողոց 31 / 0002 Երեան

Պատասխանատու՝
Ֆելիքս Հեթթ
Տարածաշրջանային համակարգող
Հեռ՝ +374 10 53 69 13
<http://www.fes-caucasus.org/>

Հրապարակումները պատվիրել՝
info@fes.am

Ֆրիդրիխ Էբերտ Հիմնադրամի կողմից հրապարակված
Նյութերի կոմերցիալ օգտագործումը չի թույլատրվում:

Ֆրիդրիխ Էբերտ Հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակը Հարավային Կովկասի տարածաշրջանային գրասենյակներից մեկն է, այն իրականացնում է Հայաստանին վերաբերող ծրագրերը Թբիլիսիի տարածաշրջանային գրասենյակի հովանու ներքո:

Հարավային Կովկասում ՖԷՀ-ը.

- ստեղծում և պահպանում է կապը ոչ միայն գործընկերների, այլև կառավարության, ակադեմիական, փորձագիտական շրջանակների, ՀԿ-ների, արհմիությունների, միջազգային կազմակերպությունների ու մամուլի և տարբեր ոլորտների կարևոր դերակատարների հետ,

- մշակում, իրականացնում մի շարք ծրագրեր իր գերակա երեք ուղղություններով՝ տեղական և միջազգային գործընկերների հետ սերտ համագործակցության շնորհիվ,

- վերահսկում և վերլուծում է քաղաքական զարգացումները բոլոր երեք երկրներում՝ տեղական, գերմանական և եվրոպական փորձագետների, քաղաքական գործիչների, գործընկերների և շահագրգիռ հանրության լայնածավալ ցանցի ստեղծման նպատակով:

Հիմնական թեմաները.

- Մասնակցություն և ժողովրդավարություն
- Սոցիալական արդարություն, տնտեսություն և աշխատանք
- Խաղաղություն և անվտանգություն

Հոդվածի բովանդակության և նրանում արտահայտված կարծիքների համար պատասխանատվությունը կրում են հեղինակները: